

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه آموزشی و سرفصل دروس

دوره دکتری
رشته فلسفه دین

گروه علوم حوزه‌ای - دانشگاهی

مصوب هفتصد و هشتاد و یکمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مورخ ۱۳۹۰/۰۳/۲۱

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری رشته فلسفه دین

کمیته تخصصی: علوم عقلی	گروه: علوم حوزه ای - دانشگاهی
گرایش:	رشته: فلسفه دین
کد رشته:	دوره: دکتری

شورای برنامه ریزی آموزش عالی در هفتاد و هشتاد و یکمین جلسه مورخ ۹۰/۰۳/۲۱ خود برنامه آموزشی دوره دکتری رشته فلسفه دین را در سه فصل(مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) مصوب نمود.

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره دکتری رشته فلسفه دین ازتاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و موسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می شوند.

ب: موسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تاسیس می شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می باشند.

ج: موسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۹۰/۰۳/۲۱ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا است .

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری رشته فلسفه دین در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می شود.

رای صادره هفتاد و هشتاد و یکمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی
مورخ ۹۰/۰۳/۲۱ درخصوص برنامه آموزشی دوره دکتری رشته فلسفه دین

برنامه آموزشی دوره دکتری رشته فلسفه دین
که از طرف گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی پیشنهاد شده بود ، با
اکثریت آراء به تصویب رسید
۲) این برنامه از تاریخ تصویب به مدت پنج سال قابل اجرا است و
پس از آن نیازمند بازنگری است.

رای صادره هفتاد و هشتاد و یکمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی مورخ ۹۰/۰۳/۲۱ در مورد
برنامه آموزشی دوره دکتری رشته فلسفه دین صحیح است و به مورد اجرا
گذاشته شود.

حسین نادری منش
نایب رئیس شورا

سعید قدیمی
دبیر شورای برنامه ریزی آموزش عالی

مشخصات کلی

مقدمه

یکی از اساسی‌ترین ویژگیهای دنیای جدید، که از جمله وجوده تمایز آن با دنیای ما قبل مدرن است، نحوه نگاه متمايز به دین و مقولات دینی است؛ مقولاتی از قبیل خدا، جاودانگی، معجزه، و ... در پرتو این نحوه نگاه تازه شیوه مواجهه انسان جدید با پرسشها و موضوعات دینی بسی متغیر است. ما هر تعریفی از فلسفه دین داشته باشیم، در این حقیقت نمی‌توان تردید داشت که فلسفه دین جدید متأثر از نظامهای فلسفی فیلسوفان معاصر و مبانی معرفت‌شناسی وجودشناختی آنها از یکسو، و شیوه زیستن انسان جدید در دنیای ابزاری شده و تکنولوژیک کنونی است. چه کسی می‌تواند تاثیر فیلسوفان جدیدی از قبیل دیوید هیوم، امانوئل کانت، لودویک ویگنشتاین و مارتین هایدگر را بر ذهن وزبان فیلسوفان دین معاصر انکار کند؟!

تعریف و هدف

بهروزی فلسفه دین شاخه‌ای از فلسفه، به طور عام، است که متعلق تفلسف خود را دین و مقولات دینی قرار داده است همانگونه که فلسفه ذهن و فلسفه هنر نیز با روش فلسفی به تأمل در باب علم، ذهن و هنر می‌پردازند. هر چند فلسفه دین به دلیل متعالی و مقدس و چند ساحتی بودن موضوع پژوهشش وجوده تمایزی نیز با سایر فلسفه‌های مضاف به جهت روش، غایت و زبان دارد. بنابراین، انتظاری که ما از فلسفه دین داریم این است که با روش فلسفی به ارزیابی معناداری، صدق، معقولیت و توجیه باورهای اساسی دینی بپردازد. فیلسوف دین با نگاهی فلسفی، بیطرفا نه و فارغ از تعصبات دینی به ارزیابی معرفت‌شناسی مدعیات دینی در باب خدا، وحی، نجات، معجزه، جاودانگی و ... می‌پردازد. تفاوت نحوه نگاه او با نحوه نگاه متکلم در این است که متکلم در پی دفاع عقلانی برای اثبات حقانیت دین است در حالیکه فیلسوف دین در پی ارزیابی معرفتی برای روشن شدن حقیقت امر در باب مدعیات دینی است، که چه بسا ممکن است به اثبات حقانیت نیاجامد. متکلم مدافع، طرفدار و دارای موضع پیشین است در حالیکه فیلسوف دین باید بی‌طرف، فارغ‌دل و داری نگاه معرفت‌شناسانه باشد هر چند علاوه بر تمایزهای فوق فلسفه دین به لحاظ روشی نیز از علم کلام متمایز می‌باشد زیرا علم کلام، علمی چند روشنی است در حالیکه فلسفه دین تک روشنی می‌باشد؛ علم کلام هم از روشهای برون دینی و هم از روشهای درون دینی برای اثبات مدعیات دینی استفاده می‌کند، در حالیکه

فلسفه دین صرفاً بر براهین عقلانی و روشهای بیرون دینی تأکید می‌کند.

پس از توجه فوق، فهم نکات زیر ما را فهم فلسفه دین یاری بیشتری می‌دهد:

- فلسفه دین، دارای هویت فلسفی است و در واقع شاخه‌ای از فلسفه به معنای عام می‌باشد
- در فلسفه دین، دین به عنوان متعلق تاملات فلسفی مورد بحث قرار می‌گیرد
- در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان دو وظیفه اصلی برای فیلسوف دین قائل شد:

 - ایصال دقیق مفاهیم و مدعیات دینی و توصیف آنها برای فهم این مفاهیم و مدعیات
 - ارزیابی معرفت‌شناختی این مدعیات برای احراز معناداری، صدق و یا معقولیت آنها

- فیلسوف دین در مقام ارزیابی معرفت‌شناختی باید به شیوه‌های عام، مشترک و مورد قبول انسانهای عاقل در فرهنگ‌ها و سنت‌های مختلف توسل جدید، او نمی‌تواند با توسل به شیوه‌های درون دینی و متكلمانه در پی اثبات معناداری، سازواری، صدق و یا معقولیت ادعاهای خود باشد
- فیلسوف دین صرفاً باید به روش‌داری فلسفی وفادار باشد، در پایان او ممکن است به الحاد، شکاکیت و یا خداباوری منتهی شود. از این جهت دیندار بودن بشرط لازم و کافی برای فیلسوف دین بودن است و نه منافی و معارض با آن، هر چند در مقام توصیف مفاهیم و مدعیات دینی فیلسفانی که خود مستقیم تجربی زیستن در سنت دینی را دارند، بهتر می‌توانند به توصیف دقیق مفاهیم و مدعیات دینی بپردازند.
- مبانی متفاوت و متمایز معرفت‌شناختی، زبان‌شناختی، مابعدالطبیعی و ... فیلسفان دین موجب تفکیک و تمایز آنها از یکدیگر می‌شود. از این رو دسته‌بندیهای مختلفی در میان فیلسفان دین به این پرسشها کاملاً متفاوت است. توجه به این مبانی، که می‌تواند در مقام فهم سخنان آنان به ما کمک کنی و هم در مقام ارزیابی و نقد سخنان
- هر چند برخی از موضوعات و مسائل مطرح شده در فلسفه دین ریشه‌ای کهن و دامن‌گستر دارند ولی اکثر مسائل و موضوعات فلسفه دین درسه قرن اخیر و بویژه در قرن بیستم بروز و ظهور و یا شیوع عام یافته‌اند. بنابراین فلسفه دین جدید، به یک معنا، محصول تولید عقلانیت مدرن و برخاسته از ذهنیت انسان جدید است. انسان جدید حتی در مواجهه با مسائل کهن به شیوه‌ای دیگر می‌آndیشد. نمونه بارز این امر در طرز تلقی انسان جدید نسبت به مسئله وجود خدا، تصور از خدا، معقولیت باور به خد و نقش خدا در معنادادان به زندگی انسان چیست.
- برخی از موضوعات فلسفه دین را می‌توان به شرح زیر دانست:
 - تعاریف دین و تحلیل دقیق چیستی دین و تفکیک آن از خرافه، سحر، جادو ...
 - تبیین دقیق علل جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، تاریخی و ... رویکرد انسان به دین

تبیین دقیق مفهوم تجربه دینی، انواع تجربه‌های دینی، ملاک حجیت معرفت‌شناختی این تجربه‌ها و گوهر مشترک میان تجربه‌ها و ...

تحلیل معناداری و معناشناسی زبان دینی و تعیین نسبت زبان دینی با زبان علمی و زبان عرفی و تعیین دقیق ویژگی‌های متمایز زبان دینی

تحلیل دقیق و جامع مفهوم خدا و بررسی ادله رایج اثبات وجود خدا

تحلیل دقیق مسئله شرّ از جهت تعارض این مسئله با وجود خدا و اوصاف الهی

تبیین رابطه ایمان و عقلانیت

تبیین رابطه علم و دین

تبیین رابطه دین و اخلاق

تبیین رابطه دین و معنای زندگی

تحلیل دقیق مفهوم جاودانگی، انواع جاودانگی، بررسی ادله آن و ...

بررسی و نقد پلورالیسم دینی و بررسی نظریه‌های رقیب آن

هرچند برخی از مباحث فلسفه دین در سنت فلسفی ما ریشه‌ای عمیق دارند و تلاش‌های فیلسفه‌دان مسلمانی از قبیل ابن‌سینا، شیخ‌اشراق و صدرالدین شیرازی و مرحوم علامه طباطبائی می‌تواند دست‌مایه مناسبی برای ارائه پاسخهای مناسب در مورد برخی از ناکامیهای فیلسفه‌دان دین غربی باشد ولی حقیقت این است که در بسیاری از زمینه‌ها و در مورد بسیاری از پرسشها ما با سابقه چندانی روی رو نبوده و این فضای بحث برای متفکران ما کاملاً نوین است. از این جهت می‌توان گفت که «در زمینه بسیاری از مباحث فلسفه دین ما تنها چند دهه است که آشنا شده‌ایم در حالیکه در مغرب زمین سابقه برخی از این مباحث به صدسال و یا چند سده می‌انجامد.

ضرورت و اهمیت

ضرورت پرداختن به فلسفه دین، بویژه در مقطع دکتری، از اینجا ناشی می‌شود که ما در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که اکثریت قریب به اتفاق آن به حقانیت دین و نقش بدیل ناپذیر آن در معنا دادن به زندگی آنها ایمان دارند و از این

طريق به زندگی فردی و اجتماعی خود جهت، ارزش و معنا می‌دهند، ولی از سوی دیگر با انبوهای از سوالات فلسفی برخاسته از فضای عقلانیت مدرن در باب معقولیت یا نامعقولیت، معناداری یا بی‌معنایی، صدق یا کذب مدعیّات دینی مواجه گردیده‌اند. زیستن در دهکدهٔ جهانی ارتباطات و امکان دست‌یابی آسان و سریع به اندیشه‌های دیگران. ما را با حجم وسیعی از سوالات فلسفی در خصوص باور به خدا، جاودانگی، وحی، زبان دینی، تجربه دینی، و مسئله شر و... مواجه نموده است بسیاری از این دیدگاهها الحادی و شکاکانه بوده و پایه اصلی اندیشه دینی متدينان را متزلزل و لرزان می‌کند، یافتن پاسخهای ارائه شده از سوی متالهان غربی وسیعی و نیز مقایسه و تکمیل این پاسخها در پرتو اندیشه‌های فیلسوفان بزرگ مسلمان ضرورتی انکارپذیر است. نگاه اجتهادی و عمیق و مقایسه‌ای به آراء فیلسوفان دین معاصر، اعم از ملحد و موحد و یا شکاک، به خوبی ضرورت تاسیس این رشته را آشکار می‌کند.

علاوه بر توضیح فوق، تاسیس فوق‌لیسانس این رشته در دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه تهران و دانشگاه مفید قم و ضرورت ادامه تحصیل دانشجویان فارغ‌التحصیلان در مقطع بالاتر، ضرورت تاسیس این رشته را در مقطع دکتری آشکار می‌کند.

نقش و توانایی فارغ‌التحصیلان

به لحاظ زمینهٔ کار برای فارغ‌التحصیلان این رشته، موارد زیر قابل توجه است:

- تدریس در دانشگاه به دلیل وجود همین رشته و توسعه آن در نظام دانشگاهی ایران
- تحقیق در مراکز پژوهش دانشگاهی و حوزوی که به شدت نیازمند افراد متخصص در این زمینه هستند
- تدریس دروس بینش اسلامی در سطح دیبرستان
- تدریس دروس معارف اسلامی در سطح دانشگاه

طول دوره و شکل نظام

مدت مجاز تحصیل در دوره دکتری چهار سال است و در صورت ضرورت به پیشنهاد استاد راهنمای و تأیید گروه ذی ربط حداقل تا دو نیمسال تحصیلی به این مدت افزوده خواهد شد.

واحدهای درسی

دوره دکترای فلسفه دین مشتمل بر دو دوره آموزشی و پژوهشی است. در دوره آموزشی مطابق مقررات مصوب دانشجو موظف است واحدهای آموزشی مطابق سرفصل رشته را با موفقیت بگذراند، سپس با نوشتن رساله دکتری به ارزش ۲۰ واحد در یکی از موضوعات فلسفه دین فارغ‌التحصیل شود. واحدهای درسی به شرح زیر ارائه می‌شود

واحدهای درسی

نام واحد	تعداد واحد	نام واحد
دوره دکتری	۱۴	دروس اصلی
دوره دکتری	۴	دروس اختیاری
دوره دکتری	۱۸	پایان نامه
دوره دکتری	۳۶ واحد	مجموع

شرایط و ضوابط گزینش دانشجو

داوطلبان تحصیل در این رشته حداقل باید دارای دانشنامه کارشناسی ارشد مورد تأیید وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری باشند دارندگان مدرک فوق لیسانس فلسفه دین، فلسفه و فلسفه و کلام اسلامی می‌توانند به تحصیل در این رشته در مقطع دکتری ادامه دهند بدیهی است که دانشجویان فلسفه و فلسفه و کلام اسلامی موظف به گذراندن ۱۲ واحد از دروس کارشناسی ارشد فلسفه دین هستند که با نظر گروه از بین واحدهای الزامی کارشناسی ارشد فلسفه دین انتخاب شده و به دانشجویان ارائه می‌شود. دانشجویان فلسفه و کلام اسلامی، علاوه بر این باید ۶ واحد تاریخ فلسفه غرب را نیز بگذرانند. فارغ‌التحصیلان رشته‌های فلسفه علم و منطق نیز می‌توانند در این رشته ادامه تحصیل دهند. این دانشجویان موظف به گذراندن ۱۲ واحد فلسفه دین و ۴ واحد فلسفه غرب و ۴ واحد فلسفه اسلامی هستند.

تبصره: دانشجویان فارغ‌التحصیل از رشته‌ای دین و عرفان نیز مجاز به شرکت در این دوره بوده و در صورت قبولی در

امتحان موظف به گذراندن واحدهای زیر هستند:

- ۶ واحد فلسفه غرب

- ۶ واحد فلسفه اسلامی

- ۱۲ واحد فلسفه دین.

مواد و ضرایب آزمون ورودی

ردیف	نام	ضریب
۱	زبان عربی در سطح ترجمه و فهم متون تخصصی فلسفی و کلام اسلامی(نهایه، اشارات، اسفار و)	۲
۲	زبان انگلیسی در حد ترجمه و فهم مدخل های فلسفه دین رابلح و یا پل ادواردز	۳
۳	فلسفه دین در حد آشنایی با منابع فارسی(رهایی در کلام جدید دروس و منابع کارشناسی ارشد فلسفه دین) فلسفه دین (گیسلر) - جستارهایی در کلام جدید(هادی صادقی) _ فلسفه دین (جان هیک) _ تجربه دینی و گوهر دین (قائمه نیا) - براهین اثبات خدا(آیت الله جوادی آملی)	۴
۴	کلام اسلامی در حد کشف المراد، شرح موافق و	۲
۵	آشنایی با ادیان مختلف	۲
۶	فلسفه اسلامی در حد نهایه، اشارات، شواهد	۲
۷	تاریخ فلسفه غرب در حد تاریخ فلسفه کاپلستون	۳

جداول برنامه درسی

دروس اصلی

پیش‌نیاز	تعداد ساعت			تعداد واحد			نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری	جمع	عملی	نظری		
دارد	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	علم و دین	۱
-	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	زبان دین	۲
-	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	تجربه دینی	۳
-	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	ایمان و عقلانیت	۴
-	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	دین و معنای زندگی	۵
-	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	تصورات مختلف از خدا	۶
دارد	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	عدل الهی و مسئله شر	۷
				۱۴				جمع

دروس اختیاری

پیش نیاز	تعداد ساعت			تعداد واحد			نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری	جمع	عملی	نظری		
دارد	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	اثبات وجود خدا	۱
دارد	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	صفات خداوند	۲
دارد	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	خدا و جهان آفرینش	۳
-	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	معنا و غایت دین	۴
دارد	۳۲	-	۳۲	۲	-	۲	هرمنوئیک دینی	۵
				۱۰			جمع	

سرفصل دروس

نام درس: علم و دین

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: زبان دین

هدف

شناخت عمیق روابط و مناسبات علم و دین برای فهم میزان دادو ستد این دو در یکدیگر و تعیین قلمروهای مشترک و نیز موارد توازی و تعارض علم و دین و ارائه راه حلهای تعارض.

سرفصل‌ها

- مقصود از علم: علم تجربی

- مقصود از دین

- طرح دقیق مسئله

رهیافت‌های مختلف به مسئله

رهیافت‌های تاریخی

رهیافت‌های کلامی

رهیافت‌های جامعه‌شناختی

- نگاهی تاریخی به روابط علم و دین:

روابط علم و دین در یونان باستان

روابط علم و دین در قرون وسطی

روابط علم و دین در دوران مدرن: قرن هفدهم، هجدهم، نوزدهم و بیستم

- قلمرو علم و قلمرو دین

- زبان علم و زبان دین

- روش‌شناسی علم و روش‌شناسی دین

- انتظار از علم و انتظار از دین

- انتظار از علم و انتظار از دین

- مبانی و پیشفرضهای علم و مبانی و پیشفرضهای دین

فیزیک و متافیزیک

- فیزیک نیوتونی و جهان ماشینی

- ساعت و ساعت‌ساز

- جبر مکانیکی و اختیار انسان

- ضرورت، علیت و تصادف

- فعل خدا در جهان ماشین‌وار

- خدا و تکامل

- تکامل زیست‌شناختی و مؤلفه‌های آن

- خلقت انسان در زیست‌شناسی تکاملی

- نظریه انتخاب طبیعی

- نظام، تکامل و تصادف

- متون مقدس و نظریه خلقت تدریجی

- نظریه تکامل و منزلت انسان

- نظریه تکامل و اخلاق تکاملی

- تکامل و فعل خدا در طبیعت

دین و روانشناسی جدید:

- نظریه روان ناخودآگاه فروید

- عقدہ ادیپ

- دین به عنوان نوعی بیماری روان نژنندی

- نقد دیدگاه فروید

- نظریات یونگ

- نظریه‌های پس از فروید

- دیدگاه اریک فروم

- دیدگاه فرانکل

دین و جامعه‌شناسی:

- خدا به عنوان قدرت جامعه: امیل دورکهایم

- تحلیل دورکهایم از خاستگاه دین

- تحلیل رفتارها و باورهای دینی بر این اساس

- دیدگاه مارکس: دین به عنوان افیون توده‌ها

- دین به عنوان ایدئولوژی کاذب

- دین انسانی از منظر فوئر باخ

- دین انسانی از دیدگاه هگل

- نقد و بررسی

مدل‌های مختلف برای تبیین چگونگی ارتباط علم و دین

- مدل تعارض

- مدل استقلال و تمایز

- مدل گفتگو

- مدل کلیت

نگاهی به تعارضها و راه حلها

بررسی برخی از نمونه‌های تعارض

راه حل‌های تعارض

- راه حل تفکیک قلمروها

- راه حل تفکیک زبانها

- راه حل تفکیک گوهر دین از صرف دین

- راه حل تفکیک دین از معرفت دینی

- راه حل تفکیک فصوص از ظواهر و محکّمات از متشابهات

- راه حل تفکیک مسلمات علمی از مظنونات

- راه حل ابزار انگاری در علم

- راه حل ابزار انگاری در دین

- راه حل تاویل متون

- استقرایی شمردن علوم بشری

تأثیر باورهای دینی بر علوم انسانی

منابع

1. roston. Iii. Holmes (science and religion) 1987 by random house inc.

2. Haught. John f. (schence and relghon. From coflhet to conversation) , paulhst press. New york.
Mahwah , n.j. 1995.

3. Barbour , ian: (religion in an age of science) (harper sanfroncisco , 1990).

4. Murphy , nancy: (theology in the age of scientific reasoning.: london: cornell university press: 1990.
5. (reconciling theologe and science: pandora press: june 1997.

6. Barbour , ian g. , ed. (science and religion): new perspectives on the dialogue. New york: harper 8
row , 1963.

7. Davies , paul. (god and the new phisics). New york: simon 8 schuster , 1983.

8. Mascall , e. l. (ohirstian theology and natual science). Londan: oxford university press , 1979.

۹. باربور، ایان، «علم و دین» ترجمه بهاء الدین خرمشاهی، مرکز نشر دانشگاهی ۱۳۷۴

۱۰. کوستلر، آرتور، «خوابگردها»، ترجمه منوچهر روحانی: تهران شرکت سهامی کتابهای جیبی، ۱۳۷۷

۱۱. گلشنی، مهدی، «از علم سکولار تا علم دینی»: تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پاییز ۱۳۷۷

۱۲. استس، والتر ترنس، «دین و نگرش نوین»، ترجمه احمد رضا جلیلی، انتشارات حکمت، ۱۳۷۷

۱۳. هات. جان. اف، «علم و دین: از تعارض تا گفتگو» مترجم بتول نجفی انتشارات طه، ۱۳۸۲

۱۴. نصیری، منصور، «روش شناسی علم و الهیات». موسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی ۱۳۸۳

۱۵. علیزمانی، امیرعباس، «علم، عقلانیت و دین»، معاونت پژوهشی دانشگاه قم، ۱۳۸۳

۱۶. همتی، همایون، «فیزیک، فلسفه و الهیات»، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی ۱۳۸۳

۱۷. جوادی، عبدالله. منزلت عقل در هند/ معرفت دینی، قم - اسرا

۱۸. فنائی اشکوری. دانش اسلامی و دانشگاه اسلامی.

۱۹. فنائی اشکوری. معرفت شناسی دینی. تهران، بیرگ، ۱۳۷۴

نام درس: زبان دین

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف

بررسی دیدگاههای مختلف در باب معناداری یا بی معنایی معناشناسی زبان دینی و مقایسه آن با زبان علم از جهت صدف، آزمون پذیری و ...

سرفصل‌ها

- مقصود از زبان دین و زبان متون دینی

- تعریف زبان دینی بر اساس نظریه کاربردی معنا

- بازگشت قرن بیستمی به بحثهای زبانی و تأثیر آن بر زبان دین

- دو سوال اصلی در بحث زبان دینی:

سوال از معناداری یا بی معنایی

سوال از معناشناسی

- نقطه آغاز بحث زبان دین: گزاره‌های کلامی

- مشکل معنا شناختی اوصاف الهی

- امکان سخن گفتن از خدا

- نگاهی به ریشه‌های تاریخی بحث «سخن گفتن از خدا»

در نزد افلاطون: بیان ناپذیری «ایده خیر»

در نزد فلسفه‌دان: بیان ناپذیری «آحد»

در نزد دیونوسيوس: نه سلب و نه ایجاب

در نزد ماسیتر اکهارت: زبان رازآلود

در نزد ابن میمون: الهیات سلبی

در نزد توماس آکویناس: زبان تمثیلی

- نظریه بیان ناپذیری (فلوطین، دیونوسيوس و ...)

ادله این نظریه

مبانی و لوازم آن

اشکالات و نقدها

- نظریه الهیات سلبی

ریشه‌های افلاطونی

ریشه‌های فلوطین

دیدگاه ابن میمون

دیدگاه مایستر اکمارت

دیدگاه قاضی سعید قمی

خدای به کلی دیگر مبنای الهیات سلبی

اشتراک لفظی، الهیات سلبی و تنزیه محض

مبانی معرفت‌شناختی و وجود شناختی الهیات سلبی

لوازم و نتایج دیدگاه سلبی

اشکالات و نقدها: نارسایی، ناکارآمدی الهیات سلبی

عدم امکان سلب بدون ایجاب

- نظریه تمثیل

خداشناسی توماس آکویناس

خدا به عنوان علت وجودی و علت همه‌کمالات

نه اشتراک لفظی و نه اشتراک معنوی

تمثیل در زبان طبیعی

تمثیل اسنادی

تمثیل تناسبی

اشکالات و نقدهای نظریه تمثیل

مقایسه نظریه تمثیل توماس با نظریه اشتراک معنوی و تشکیک وجودی ملاصدرا

- نظریه زبان نمادین (پال تیلیش)

مقصود از نماد

نمادهای دینی

مراتب نمادهای دینی

غاایت قصوائی و زبان نمادین

تاویل نمادها و جمود بر ظواهر

بررسی و نقد نظریه نمادگرایی دینی

- نظریه کارکردگرایی (ویلیام آستون)

مقصود از کارکردگرایی

امکان انتزاع مفهوم کارکردی واحد از مصادیق مختلف

مبانی دیدگاه آستون

لوازم و نتایج این دیدگاه

بررسی و نقد نظریه

- نظریه اشتراک معنوی و تشکیک وجودی (حکمت متعالیه)

مقصود از اشتراک معنوی

مقصود از تشکیک وجودی

اشتراک معنوی و تشکیک در مفهوم وجود

مبانی دیدگاه صدر: اصالت وجود، ...

عدم استلزم اشتراک معنوی با تشبيه

لوازم و نتایج این دیدگاه

مقایسه نظریه با سایر دیدگاهها

تقریر خاص علامه طباطبایی

دیدگاه استاد مطهری

- نظریه بی معنایی زبان دینی

مقصود از «معنا»

نظریه های «معنا»

ملاک معناداری

ملاک تجربه گرایانه معناداری

مبانی نظریه تحقیق پذیری تجربی

تحقیق ناپذیری تجربی زبان دینی

بی معنایی زبان دینی

دیدگاه اعضای حلقه وین

ویتنگنشتاین متقدّم

بررسی و نقد دیدگاه یوزیتویست های منطقی

ابطال پذیری به عنوان ملاک معناداری

دیدگاه آتونی فلو

دیدگاه ار. ام. هیر

دیدگاه بازیل متیچل

دیدگاه یان کرمبی

دیدگاه جان هیک

دیدگاه بریث ویت

دیدگاه دی. زد. فیلیپس

دیدگاه راندال

دیدگاه دان کیوپیت

بررسی و نقد دیدگاهها از طریق نقد مبانی

منابع

- 1.alston. William. P. (divine nature and human language , cornell university1989.
 - 2.stiver , daner , (the philosophy of religious language), blak well 1996.
 - 3.free, frederich: (language , logic and god) , new york: harper row , 1969.
 - 4.ramsey , ian: religious language , london: scm , press , 1957.
 - 5.ayer , a. j. (language , truth and logic. New york , dover , 1925.
 - 6.brummer vincent , (speaking of a personal god cambridge university press , 1992.
 - 7.donavan , peter , (religious language) shildon press , 1989.
 - 8.high. Dallas , ed. (new essays in religiou language) , new york , oxford university press , 1969.
٩. علیزمانی، امیرعباس، «زبان دین»، مرکز مطالعات و تحقیقات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۵
۱۰. علیزمانی، امیرعباس، «سخن گفتن از خدا»، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول ۱۳۸۶
۱۱. آیر، ا. ج، «زبان، حقیقت و منطق»، ترجمه منوچهر بزرگمهر، انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف، ۱۳۵۶
۱۲. آلسون، ویلیام بی، «فلسفه زبان» ترجمه احمد ایرانمنش و احمد رضا جلیلی، دفتر پژوهش و نشر سهورودی، تهران، ۱۳۸۱
۱۳. پلانتینجا، آلوین و دیگران، «کلام فلسفی» ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، موسسه فرهنگی صراط، ۱۳۷۴
۱۴. هادسون، ویلیام دانالد: «لودویگ وینگشتاین» ترجمه مصطفی ملکیان، انتشارات گروس، ۱۳۷۸
۱۵. ابن میمون، درسی، «دلله الحائرین» تصحیح و تحقیق حسین آقایی، مکتبه الثقافه الدينيه، بي تا
۱۶. آتش، سلیمانی، مکتب تفسیر اشاری» ترجمه توفیق. ه. سبحانی، مرکز نشر دانشگاهی، تهران، ۱۳۸۱
۱۷. ابوالفضل ساجدی. زبان دینی و زبان قرآن.
۱۸. سعیدی روشن.

نام درس: تجربه دینی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف

توصیف پدیدار شناسانه تجربه دینی و بررسی ماهیت تجربه دینی و انواع آن و نیز تحلیل منزلت معرفت شناسی تجربه دینی و مقایسه آن با تجربه حسی.

سرفصل‌ها

- تحلیل مفهوم تجربه

- تحلیل مفهوم تجربه دینی

- ملاک و معیار دینی بودن تجربه

- زمینه‌های تاریخی و فلسفی رویکرد به تجربه دینی

عقلگرایی افراطی قرن هفدهم: دکارت و اسپینوزا و ...

پیدایش نهضت رماتیسم

تحویل دین به اخلاق

دین به منزله یک احساس: شلایرماخر، اتور و ...

تجربه دینی به عنوان گوهر دین

- انواع تجربه دینی

تجارب تفسیری

تجارب شبہ‌حسی

تجارب و حیانی

تجارب احیاگر

تجارب مینوبی

تجارب عرفانی

- هسته مشترک تجربه‌های دینی

دیدگاه شلایرماخر

دیدگاه اوتو

دیدگاه جیمز

دیدگاه استیس

دیدگاه استیون کنز

دیدگاه وین پراودفوت

- تجربه دینی به مثابه گوهر دین

شلایر ماخر و اوتو: تجربه دینی به عنوان گوهر دین

وجه تفاوت این دو دیدگاه: جنبه عقلانی و دین

شریعت، طریقت و حقیقت: دیدگاه عرفانی مسلمان در باب گوهر دین

دیدگاه ابن عربی و وجه تمایز آن از دیدگاه شلایر ماخر و اوتو

- دیدگاهها در باب تبیین تجربه دینی

تجربه دینی نوعی احساس است: شلایر ماخر و اوتو

تجربه دینی نوعی تجربه مبنی بر ادراک حسی است: ویلیام آلتون

تجربه دینی تبیین فوق طبیعی است: پراود فوت

- تجربه دینی به عنوان شاهد و قرنیه‌ای برای توجیه باور دینی

از دیدگاه احساس‌گرایان: شلایر ماخر و اوتو

از دیدگاه ویلیام آلتون: نظریه شباهت با ادراک حسی

از دیدگاه وین پراودفوت: تجربه به عنوان نوعی تبیین فوق طبیعی

- تجربه خدا به عنوان برهانی یا شاهدی بر اثبات وجود خدا

تقریرهای مختلف برهان تجربه دینی

اشکالات این براهین

منابع

1. james , william.(the varieties of religious experience). New american library , 1958.
 2. katz , steven. T. ed (mysticism and philosophical analysis , oxford university press , 1918.
 3. prousfoot , wayne , (religious experience) berkeley: university of californid press , 1985.
 4. otto rudolf (the idea of the holy). London: oxford university press , 1985.
 5. stace. W. t. (mysticism and philosophy) new york: macmillan , 1960.
 6. swinburne richard. (the existence of god) london: oxford university press , 1979.
 7. friedrioh schleirmacher , (the charistian faith) (edinburgh: t. 8t. clark. 1928.)
۸. پراود فوت، وین، «تجربه دینی»، ترجمه و توضیح: عباس یزدانی، انتشارات موسسه فرهنگی طه، چاپ اول ۱۳۷۷
۹. قائمی نیا، علیرضا، «تجربه دینی و گوهر دین»
۱۰. شیروانی، علی، «مبانی نظری تجربه دینی»، چاپ اول، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۱
۱۱. استیس، والترنس، «عرفان و فلسفه» ترجمه بهاءالدین خرمشاهی، تهران، انتشارات سروش، چاپ سوم، ۱۳۷۶
۱۲. پترسون، مایکل و دیگران، «عقل و اعتقاد دینی» ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، چاپ اول، تهران، طرح نو، ۱۳۷۶
۱۳. تالیا فرو، چالز، «فلسفه دین در قرن بیستم»، ترجمة انشاء الله رحمتی، دفتر نشر و پژوهش شهروردي، ۱۳۸۲
۱۴. محمد رضایی، محمد و دیگران، «جستارهایی در کلام جدید»، انتشارات سمت و دانشگاه قم، چاپ اول، ۱۳۸۱

نام درس: ایمان و عقلانیت

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف

بررسی دیدگاههای مختلف درباره ماهیت ایمان و مؤلفه‌های آن و کارکردهای آن در زندگی انسان و نیز تحلیل رابطه بین ایمان و عقلانیت و بررسی هیافت‌های مختلف در این باب.

سرفصل‌ها

- چیستی ایمان
- معنای لغوی ایمان
- معنای اصطلاحی ایمان
- ایمان، معرفت و رای
- مؤلفه‌های اصلی ایمان
- سیر تحول مفهوم ایمان در سنت اسلامی و مقایسه آن با مفهوم مسیحی از ایمان

نظریه گزاره‌ای ایمان

- دیدگاه توماس آکونیاس
- دیدگاه رسمی کلیسای کاتولیک
- دیدگاه پاسکال
- دیدگاه ویلیام جیمز

نظریه غیرگزاره‌ای ایمان

- دیدگاه ویتنشتاین
- دیدگاه پال تبلیغ
- دیدگاه عرفه و اشعاره

ارتباط ایمان و عقل در مغرب زمین

- رای پولس قدیس

- رای توتولیان

- رای آگوستین قدیس

- رای توماس آکونیاس

- رای بوناونتوره

- رای هربرت چربری

- رای پاسکال

- رای جان تولاند

- رای ریچل

- رای تروش

- رای اونا دونو

- رای مارتین بوبر

- رای پل تبلیغ

- رای ویلیام جیمز

- رای سانتایانا

- تنانت

ارتباط ایمان و عقل در جهان اسلام

- معتزله

- اشاعره

- شیعه

ارتباط ایمان و اعتماد

- ارتباط ایمان و عشق

- ارتباط ایمان و عشق

- ارتباط ایمان و امید

- ارتباط ایمان و رنج

- ارتباط ایمان و عمل

- ارتباط ایمان و شکاکیت

کارکردهای ایمان

- کارکرد شخصی و درونی: آرامش، امید، و ... معنا دادن به زندگی

- کارکردهای اخلاقی: نقش ایمان به خدا در تحکیم و تثبیت اصول و ارزش‌های

- کارکردهای اجتماعی: نقش ایمان در بهزیستی اجتماعی و دوری از ناهنجاریهای اجتماعی

مراتب و درجات ایمان

زمینه‌ها و شرایط ایمان

موانع ایمان

ایمان، گناه و معرفت

ایمان و لطف خداوند

ایمان، عمل صالح و نجات و رستگاری

منابع

1.hich , gohn (faith and knowledje. Ithach ,

2.Ny: cornell university press , 1957.

3.mavrodes , georei ,(belif in god). New york: random house , 1970

4.mitchell , bastil , (the justification of religious belier. Oxfoed: Oxfoed university press 1981.

5.pascal , blaise , (trans. W. f. trotter , new york: random house , 1941

۶. اکبری، رضا، «ایمان گروی» (نظریات کرکگور، وینگشتاین و پلاتینیگ)، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، زمستان ۱۳۸۴

۷. تریگ، راجر، «عقالنیت و دین»، ترجمه حسن قنبری، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۵

۸. وین رایت، «عقل و دل»، ترجمه محمدهدای شهاب، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۵

۹. پترسون مایکل و دیگران، «عقل و اعتقاد دینی»، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، طرح نو چاپ اول، ۱۳۷۶

۱۰. پلاتینیجا الوین و دیگران، «کلام فلسفی»، ترجمه ابراهیم سلطانی و احمد نراقی، ۱۳۷۴

۱۱. تالیا فرو، چارلز، «فلسفه دینی در قرن بیستم»، ترجمه انشاء الله رحمتی، دفتر پژوهش و نشر سهپوری، ۱۳۸۲

۱۲. محمد فناei. بحران معرفت، قم: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره).

نام درس: دین و معنای زندگی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف

بررسی فلسفی مقصود از معنای زندگی و تحلیل نظریه های مختلف در باب ملاک و معیار معناداری زندگی و آشنایی با رهیافت های مختلف نسبت به معنای زندگی و تبیین چرایی آن و بررسی علل غلبه بی معنایی و پوچی بر زندگی انسان مدرن و نیز تحلیل نقش دین و باورهای دینی در معنا دادن به زندگی انسان.

سرفصل ها

- معنایِ معنایِ زندگی

هدف از زندگی

ارزش و اهمیت زندگی

کارکرد مثبت زندگی

- جایگاه پرسش از معنایِ زندگی

در فلسفه کلاسیک: چرا چیزی هست بجای آنکه نباشد؟

در الهیات کلاسیک: هدف خداوند از آفرینش جهان و انسان

در فلسفه وجودی: پرسش از معنا به عنوان شانی از شئون هستی خاص انسانی

در عرفان: نظریه عشق به عنوان محور معناداری

- نظریه ها در باب معنایِ زندگی

نظریه های عینیت گرا در باب معنایِ زندگی

نظریه های عینیت گرای «خدا - محور»

نظریه های عینیت گرای «روح - محور»

نظریه‌های عینیت‌گرای «خدا - روح - محور»

هدف خدا به عنوان سرچشم‌هه معنای زندگی

ارتباط مناسب با خدا به عنوان شرط لازم معناداری

ماهیت این ارتباط: معرفت، احساس، عشق، عمل و ...

اشکال تحقیر و توهین به انسان و نفی استقلال او

آزادی و کرامت انسان و پذیرش غایت خداوند

جاودانگی به عنوان شرط لازم برای معناداری

زندگی معنادار باید محتوای نامتناهی داشته باشد

اگر زندگی محدود بی‌معنا باشد، زندگی نامحدود هم بی‌معناست

اشکال تکرار و ملالت

جاودانگی صرف تمدید زمان به طور نامتناهی نیست

جاودانگی به عنوان مقدمه‌ای برای تحقق عدالت آرمانی، رؤیت سعیده و ...

- چهار تقریر از نظریه خدا محور

خدا به عنوان مبنای اخلاق و ارزش‌های اخلاقی

خدا به عنوان تکیه‌گاه عدالت کیهانی

خدا به عنوان تبیین‌کننده جهان هستی، مبنای معقولیت جهان

خدا به عنوان تکیه‌گاه روانی در تنها‌یی و ترس و ...

- نظریه‌های ذهنیت‌گرا در باب معنای زندگی

ریشه‌ه معنا در درون انسان

جستجوی معنا پس از مرگ خدا

جستجوی معنا پس از نفی حسن و قبح ذاتی

جستجوی معنا پس از تزلزل ارزشها

انسان به عنوان معیار و مقیاس همه‌ امور

معنا جعل کردنی است نه کشف کردنی

هر کسی خودش باید به زندگی خود معنا دهد

اراده انسان به عنوان مبنای معنا

اصلالت وجود، اخلاق و معنای زندگی در فلسفه‌های اگزیستانس

- کدام جنبه از وجود انسان مبنای معناست:

اراده

عشق

احساس

رضایت درونی

معرفت

ترکیبی از این حالات

- مفهوم پوچی

پوچی وجود شناختی

پوچی معرفت شناختی

پوچی ارزش شناختی

پوچی ارزش شناختی

- عکس العمل‌ها به وضعیت پوچی

عصیان

خودکشی

رندی

اباحیگری

- الحاد، پوچی و از خود بیگانگی

- شر، رنج و عشق به خدا

- خدای عشق و معنادار شدن زندگی

منابع

1. John cottingham “on the meaning of Life”,first published.2003.by Routledge
 2. Stace .w.t.”there is meaning in absurdity”in pojman ,Louis. P.(ed) “philosophy the quest for truth” 4th edition „united states of american, wad worth publishing company 1999.
 3. Wark,keith, “religion and the question of meaning” in runzo, josopf and martin ,nancy (ed) “the meaningof Life in the world religions” , oxford 2000.
۴. «معنای زندگی » (مجموعه مقالات) ، ترجمه اعظم پویا، نشر ادیان ۱۳۸۵،
۵. مجله نقد و نظر، سال هشتم شماره های ۲-۱ و ۳-۴ ویژه معنای زندگی ۱۳۸۵،
۶. ملکیان ، مصطفی، «مهرنگار»،موسسه پژوهشی نگاه معاصر، ۱۳۸۳
۷. فری،لوک،«انسان و خدا یا معنای زندگی » ترجمه عرفان ثابتی،انتشارات ققنوس ۱۳۸۲،
۸. هیک، جان،بعدپنجم،کاوشی در قلمرو روحانی» ترجمه بهزاد سالکی،عقیده سرا ۱۳۸۲،
۹. محمد تقی جعفری. زندگی ایده‌آل و آیده‌آل زندگی.
۱۰. محمد تقی جعفری. معنا و هدف زندگی.
۱۱. محمد تقی جعفری. حیات معقول.

نام درس: تصورات مختلف از خدا

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف

بررسی و تحلیل تصویرها و برداشت‌های مختلف از خدا در ادیان توحیدی و غیر توحیدی و مقایسه آنها با یکدیگر و نیز تحلیل و تبیین مفهوم خدا در نظام‌های فلسفی مختلف، بویژه در فلسفه‌های مدرن، برای دستیابی و نیل به مفهومی جامع و تصویری و روشی خدا.

سرفصل‌ها

- دشواری تصوّر خدا

- تقدّم تصوّر بر تصدیق به وجود خدا

- اختلاف‌های گسترده در تصوّر خدا: رهیافت‌های متنوع به مسئله

- نگاهی تاریخی به مسئله در فلسفه غرب:

تصوّر خدا در فیلسوفان ما قبل سقراطی

تصوّر خدا در فلسفه سقراط

تصوّر خدا در فلسفه افلاطون

تصوّر خدا در فلسفه ارسطو

تصوّر خدا در فلسفه نوافلاطونی

تصوّر خدا در فلسفه توماس آکونیاس

تصوّر خدا در فلسفه دکارت

تصوّر خدا در فلسفه اسپینوزا

تصوّر خدا در فلسفه کانت

تصوّر خدا در فلسفه وجودی

تصوّر خدا در فلسفه پویشی

- خدا باوری کلاسیک: باور به خدای یگانه خالق نامتناهی قائم به ذات، غیرجسمانی سرمدی تغییرناپذیر بسیط کامل عالم مطلق و قادر مطلق.

یگانگی خدا

خدای خالق: خلقت از عدم

عدم تناهی خدا

خدای قائم به ذات = قیام به ذات

خدای غیرجسمانی = تجرد خدا

سرمدیت خدا

تغییرناپذیری خدا

تفوق ناپذیری خدا = انفعال ناپذیری خدا

بساطت خدا

کمال خدا

علم مطلق خدا

قدرت مطلقه خدا

تعالی خدا

حلول خدا

شخصی بودن خدا

- خدای متناهی

خدای متناهی در فلسفه افلاطون

خدای متناهی در فلسفه ارسطو

خدای متناهی در فلسفه جان استوارات میل

خدای متناهی در فلسفه پویشی وايتهد و پیروان او

- مشکلات این تصویر از خدا

- خدای کتاب مقدس و خدای متناهی

- خدای نو افلاطونیان

- تصویر خدا در فلسفهٔ فلوطین: آخَد، نفس و روح

- نظریه «فیضان» در فلسفهٔ فلوطین

- همه - خدا باوری (pantheism)

- همه - خدا باوری در فلسفهٔ ما قبل سقراطی

همه - خدا باوری در فلسفهٔ یونان

همه - خدا باوری در قرون وسطی

همه - خدا باوری در فلسفهٔ جدید: اسپینوزا، هگل

همه - خدا باوری در فلسفهٔ هندو

همه - خدا باوری و وحدت وجود

وجوه تمایز وحدت وجود در فلسفهٔ اسلامی و همه - خدا باوری در فلسفهٔ غرب

بررسی و نقد همه - خدا باوری

- تصویر خدا در «فلسفهٔ پویشی»

خدا در فلسفهٔ وايتهد

رابطهٔ خدا و جهان آفرینش در فلسفهٔ پویشی وايتهد

رابطهٔ خدا و جهان آفرینش در فلسفهٔ هارتسهورن

بررسی و نقد تصویر پویشی از خدا

- تصویر خدا در فلسفهٔ و الهیات اگزیستانسیالیستی

تصوّر خدا در نزد کرکگور

تصوّر خدا در نزد یاسپرس

تصوّر خدا در نزد مارسل

تصوّر خدا در نزد نیچه

تصوّر خدا در نزد هایدگر

خدا در فلسفهٔ اسلامی ابن‌سینا. سهروردی و رود صدراء.
خدا در عرفان اسلامی.

منابع

- 1 james. E. o. , concepts of deiy (hutchinson , 1950).
- 2 otto. R. the idda of the holy , trans. J. w. harvey (oxford university press , 1925).
- 3 macquarrie. John , twentieth _ centurey religious thought (s. c. m. press , 1963).
- 4 collins.j. god in moder philosophy (chicago: regnery , 1959).
- 5 games. E.o. the ancicent gods (weidenfeld & nicolson , 1960).
- 6 aquinass. Thomas. , summa theologica (london: eyre & spottiswoode. And new york: mcgraw _ hill , 1964)
- 7 patterson. R. l. , the conception of god in the philosophy of aquinas (allen & unwin , 1933).
- 8 gilson. E. , god and philosophy (yale university press , 1941).
- 9 tennant. F. r. , philosophical the ology ii (cambridge . university press , 1930)
- 10 spinoza , ethics , trans. Andrew boyle (everymans library , dent , 1959).
- 11 hartshorne. Charles , the divine relativity (yale university press. 1948)

نام درس: عدل الهی و مسئله شرّ

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: تصورات مختلف از خدا

هدف

بررسی جامع و دقیق عدل الهی و نیز بررسی رویکردهای مختلف در طرح مسئله شرو تعارض آن با اوصاف خداوند و بررسی راه حلهای مختلف ارائه شده از سوی متكلمان جدید و فیلسوفان دین در حل مسئله منطقی و قرینه‌ای شر.

سفرفصل‌ها

- معناشناسی عدل

معنای عدل

عدل در مناسبات انسانی و عدل در نسبت خدا با مخلوقات

عدل و حسن و قبح ذاتی اعمال

عدل و حسن و قبح شرعی اعمال

- وجودشناسی عدل

عدل ویژگی خدای شخصی

ارتباط عدل الهی با سایر اوصاف خدا: قدرت مطلق، خیرخواهی مطلق و علم مطلق

ارتباط عدل با جبر و اختیار

ارتباط عدل الهی با تفاوت‌های انسانها

ارتباط عدل الهی با شرور

- معناشناسی شرّ

چیستی شرّ

تعريف شرّ بر اساس رنج و درد انسانی

تعريف شرّ وجودی از خیر و شرّ: عدم سرچشمۀ شرّ

تعريف شرّ دینی از شرّ: شرّ به منزله گناه

- انواع شرور:

شر طبیعی و شر اخلاقی

شر طبیعی، شر روان‌شناختی، شر مابعد‌الطبیعی، شر اخلاقی

رابطه شرور اخلاقی و شرور طبیعی

- مسئله شر:

شر به عنوان برهان و دلیلی بر نفی وجود خدا: مسئله منطقی شر

شر به عنوان قرینه‌ای بر نفی وجود خدا: شر به منزله قرینه

شر به عنوان دلیلی بر نفی مهریانی یا عدالت خدا

تناقض منطقی میان باور به خدای قادر، عالم و خیرخواه، و اعتراف به وجود شرور در عالمی

تقریر جی. ال. مکی از متناقض منطقی: استفاده از قواعد شبه منطقی

صرف وجود شر یا کثرت غلبه شر در عالم مسئله‌ساز است؟

شر دارای توجیه و معقول و شر ناموجه و نامعقول

نقد الوبن پلانتنینجا از تقریر کلی: دفاع مبنی بر اختیار

نقد آنتونی فلو بر ادعای پلانتنینجا

پاسخ مکی

پاسخ پلانتنینجا به نقد فلو و پاسخ مکی

مسئله شر به عنوان قرینه‌ای علیه وجود خدا

نامعقولیت باور به خدا بر اساس قرینه شر

نامعقولیت باور به خدا با استناد به شر از دیدگاه پیتره، مایکل مارتین، ویلیام راو، و زلی سالمون و ...

نامتحمل بودن وجود خدا: دیدگاه سالمون

پاسخ الوبن پلانتنینجا به برهان احتمالاتی سالمون.

- راه حل‌های ارائه شده برای مسئله شر:

شر موهم است

شر عدمی است

شرّ اندک است

وجود شرّ برای ادراک خیر ضروری است

وجود شرّ برای دستیابی به خیرات (وجود خیرات) ضروری است

شرّ ناشی از اختیار انسان است.

شرّ ناشی از جزئی نگری و خودبینی ما انسانهاست.

شرّ امری نسبی است.

جهان جای تن آسایی و لذت بردن نیست: نظریه پرورش روح

خداآند خیر تنها منشأ خیرات است و شرور از اهربیمن ناشی می‌شوند.

قدرت و علم خدا محدود است بنابراین نمی‌تواند شرور را از بین ببرد. (راه حل پویشی)

منابع

1. Hume , david , “dialogues concerning natural religion” new york: prometheus books , 1989.)
2. Macke. J. I. “the miracle of theism: arguments for and against the existence of god” , new york: oxford university press , 1987.
3. pojman , louis. P.”philosophy of religion” california: wadsworth. Inc , 1987.
4. Rowe , l. willam and wain wright j. willam j. “philosophy of religion” selected readings,florida: harcourt brace jovanovich , 1989.
5. Hick , john , “evil and god of love” 1986. reprint and rev. ed sanfrancisco: harper & row , 1978.
6. plantinga. Alvin , “god , freedom and evil” 1974 , reprint ed , grand rapids , mi : Erdmans , 1977.
7. griffin , david Ray. “god , power and evil. : a process theodicy”philadelphia wesminster , 1976.
8. ارسسطو، مابعدالطبيعه، ترجمة دکتر شرف الدین خراسانی، نشر گفتار، چاپ دوم، ۱۳۶۷
9. ابن سينا، الشفاء (الالهيات)، انتشارات مرعشی، قم، ۱۴۰۴ (۵.ق)
10. تقیازانی، سعد الدین، «شرح المقاصد»، انتشارات شریف رضی. قم، ۱۳۷۰
11. جرجانی، میرسید شریف، «شرح المواقف»، انتشارات شریف رضی قم، ۱۳۷۰
12. شیرازی، صدرالدین محمد، «اسفار الاربعه»، انتشارات مصطفوی، ج ۶ و ۷، بی تا
13. طباطبائی، محمدحسین، «أصول فلسفه و روش رئالیسم»، همراه با پاورپیهای مرتضی مطهری، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۵۰
14. غزالی، ابوحامد محمد، «حیاء علوم الدین»، دارالكتاب العربي، بیروت
15. سلطانی، ابراهیم و احمد نراقی، «کلام فلسفی»، موسسه فرهنگی صراط، ۱۳۷۴
16. تالیفه رو، چارلز، «فلسفه دین در قرن بیستم»، ترجمه انشاء الله رحمتی، دفتر پژوهش و نشر شهروردی ۱۳۸۲
17. پترسون مایکل و دیگران، «عقل و اعتقاد دینی»، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، طرح نو، چاپ اول ۱۳۷۶
18. مطهری، مرتضی، «عدل الهی»، انتشارات صدر، قم
19. پلانتنینجا، آلوین، «فلسفه دین: خدا، اختیار و شر»، ترجمه محمد سعیدی مهر، انتشارات موسسه طه، چاپ ۱۳۷۶

نام درس: اثبات وجود خدا

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: تصورات مختلف از خدا

هدف

شناخت دقیق براهین اقامه شده بر اثبات وجود خدا و بیان اشکالات مطرح شده در خصوص هر یک از این براهین و پاسخ به این اشکالات و نیز طرح برخی از استدلاها علیه وجود خدا و نقد و بررسی آنها.

سرفصل‌ها

- مقصود از «اثبات»

- شیوه‌های اثبات

- شیوه‌های توجیه

- آیا باور به خدا نیازمند به توجیه و اثبات است؟

- برهان‌ناپذیری یا توجیه‌ناپذیری باور خدا

- ادله اثبات وجود خدا

برهان وجود شناختی

برهان کیهان شناختی

برهان غایت شناختی

برهان از طریق تجربه دینی

برهان فطرت یا اجماع عام

برهان شرط‌بندی

برهان حوادث خاص

برهان معجزه

برهان انباشتی

- براهین اثبات وجود خدا در فلسفه اسلامی.

برهان امکان و وجوب.

برهان صدیقین.

- براهین و ادله بر نفی وجود خدا

خدا به عنوان مفهومی خود متناقض

خدا به عنوان واژه‌ای بی‌معنا

- اثبات وجود خدا فراتر از عقل نظری

مسئله شرّ به عنوان برهانی بر نفی وجود خدا

مسئله شرّ به عنوان قرنیه و شاهدی بر نفی وجود خدا

تبیین طبیعت‌گرایانه از باور به خدا

فروید و منشأ دین

فوئر باخ و نظره خدای انسانی

مارکس و از خود بیگانگی

دورکهایم و قدرت جامعه

نیچه و مرگ خدا

تمکام، تصادف و نفی وجود خدا

کیهان شناسی جدید و نظریه تصادف

منابع

1. craig. William. L. (the kalam cosmological argument). New york: barnes noble. 1979.
2. (the cosmological argument from plato to leibniz. New york: barnes & noble 1980.
3. flew , anthony. (god and philosophy). London: hutchindon , 1966. chaps. 3 _ 5
4. hick , john. And arthur. C. mcgill . (the many faced argument). New york: macmillan , 1967.
5. hume , david. (dialogues concerning natural religion) indianapolis: hackett , 1980.
6. kennedy antony. (the five ways). New york: schocken books , 1969.
7. owen. H. p. (the moral argument for christian theism. London: allen & unwin , 1965.
8. plantinga , alvin , (god , freedom and evil) new york: harper & row , 1974 , part ii.
9. swinburne , richard. (the existence of god).oxford: clarendon press , 1979.
10. tennant. F. r. (philosophical theology) ii. Cambridge university press , 1930

۱۱. ارسسطو، مابعدالطبيعه، ترجمه دکتر شرفالدین خراسانی، نشر گفتار، چاپ دوم، ۱۳۶۷
۱۲. شیرازی، صدرالدین محمد، الاسفار الاربعه، ج ۶ و ۷، چاپ مصطفوی
۱۳. شیرازی، صدرالدین محمد، المبده و المعاد
۱۴. ابن سینا، صدرالدین محمد، الاشارات و التنبیعات، ج ۳، دفتر نشر کتاب، تهران، ۱۴۰۳ (هـ)
۱۵. طباطبایی، محمدحسین، اصول فلسفه و روش رئالیسم (به همراه پاورقیهای استادمطهری)، ج ۵
۱۶. مطهری، مرتضی، «علل گرایش به مادیگری»، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۶۱
۱۷. جوادی آملی، «تبیین براهین اثبات وجود خدا»، مرکز نشر اسراء، قم، بی‌تا
۱۸. پلانتینجا، الون، «فلسفه دین: خدا، اختیار و شرّ، ترجمه محمد سعیدی‌مهر، انتشارات طه ۱۳۷۶
۱۹. خرمشاهی، بهاءالدین، «خدا در فلسفه»، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، تهران، ۱۳۷۰
۲۰. سلطانی، ابراهیم و احمد نراقی، «کلام فلسفی (مجموعه مقالات)»، موسسه فرهنگی صراط، ۱۳۷۴
۲۱. سوین بن، ریچارد، «آیا خدایی هست» ترجمه محمد جاوادان، انتشارات دانشگاه مفید، ۱۳۸۱
۲۲. پترسون مایکل و دیگران، «عقل و اعتقاد دینی»، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، انتشارات طرح‌نو، ۱۳۷۶
۲۳. تالیبا فرد، چارلز، «فلسفی دین در قرن بیستم» ترجمه انشاء‌الله رحمتی، دفتر پژوهش و نشر شهروردي، ۱۳۸۲
۲۴. عسکری سليماني. نقد برهان ناپذیری وجود خدا.
۲۵. عبدالرسول عبوریف. اثبات وجود خدا به روش اصل موضوعی.

۲۶. جوادی آملی.

۲۷. حسین عشاقی. برهان‌های صدیقی.

نام درس: صفات خداوند

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: زبان دین

هدف

توصیف دقیق اوصاف خداوند و تحلیل عمیق عناصر مفهومی اوصاف خداوند و تبیین رابطه این اوصاف با یکدیگر.

سرفصل‌ها

- ذات و صفت

- اسم و وصف

- امکان صفت داشتن خداوند و رهیافت‌های مختلف در این باب

- تفکیک سه جنبه مهم بحث از صفات خدا:

جنبه وجود شناسی: رابطه وجودی اوصاف با ذات و با یکدیگر

جنبه معرفت شناسی: امکان معرفت به اوصاف الهی

جنبه معنا شناسی: معنا شناسی اوصاف الهی

- تحلیل دقیق هر یک از این سه جنبه و تأثیر هر یک بر دیگری

- تشیبیه، تنزیه و تعطیل

- «خدای به کلی دیگر» و عدم امکان معرفت به او

- «خدای انسانوار»، امکان معرفت و تشیبیه

- جمع بین تعالی و حلول، تشیبیه و تنزیه

- الهیات سلبی و اشکالات آن

- بیان ناپذیری اوصاف الهی و نقد آن

- نظریه تمثیل و بررسی اشکالات آن

اشتراک معنوی و تشکیک وجودی

- قدرت مطلقه خداوند:

تحلیل دقیق مفهوم قدرت مطلقه

قدرت مطلقه و امور محال

قدرت مطلقه و وجود شرور

قدرت مطلقه و اختیار انسان

- علم مطلق خداوند:

تحلیل معنا شناختی علم مطلق

علم پیشین

علم به جزئیات

علم مطلق و وجود شرور

علم مطلق و اختیار انسان

- خیر خواهی خداوند

- بساطت مطلقه خداوند

- عدم تناهی خداوند

- حضور مطلقه خداوند

- اراده خداوند

- فعل خداوند

- خدای شخصی

- از لیت و ابدیت خداوند: سرمدیت خداوند

- تغییرناپذیری خداوند

- تجرد خداوند: غیرجسمانی بودن خداوند

- بیزمانی خداوند

- کمال خداوند

- حکمت خداوند

منابع

1. puinn pholop. L. ed , (a companion to philosophy of religion) , blackwell publisher ltd. (1999)
2. davis , stephen t. (logic and the nature of god) grand rapids , mi: errdmans , 1984.
3. hasker william , (god , time and knoole) , ithaca , ny: cornell university press , 1989.
4. kenny , anthony. (the god of the philoso phers): oxford university press , 1979.
5. aquinas thomas , (summa theoloigiae) , trans , fathers of the english dominican province , 2 nd ed. (london: burns , oates & washbourne , 1920).
6. swinburne , richard , (the coherence of theism): oxford: oxford university press 1919.
7. nash. Ronald h. (the concept of god) grand rapids , mi: zondervan , 1983.
8. basinger , david , (divine power in process theism): a philosophical critique. Albang: suny press , 1988.
9. hartshorne , charles , (omnipotence and other theological mistakes). Albany: suny press , 1984.

۱۰. ابن سينا، «الشفاء (الالهيات)، انتشارات مرعشی، قم، ۱۴۰۴. هـ. ق
۱۱. بن سينا، «الاشارات و التنبیهات»، شرح خواجه نصیرالدین طوسی، دفتر نشر کتاب، تهران، ۱۴۰۳. هـ. ق
۱۲. شیرازی، صدرالدین محمد، «الاسفار الاربعه»، ج ۶ و ۷، انتشارات مصطفوی، قم، بی تا
۱۳. تقیازانی، سعدالدین، «شرح المقاصد»، انتشارات شریف‌رضی، قم، ۱۳۷۰
۱۴. جوجانی، میرسیدشیریف، «شرح المواقف»، انتشارات شریف‌رضی، قم، ۱۳۷۰
۱۵. رازی، فخرالدنیا، «المطالب العالية من العلم الالهی»، دارالكتاب العربي، بيروت، ۱۴۰۷
۱۶. طباطبایی، محمدحسین، نهایهالحكمة، موسسه نشر اسلامی، قم، ۱۴۱۶. هـ. ق
۱۷. طباطبایی، محمدحسین، «أصول فلسفه و روشن رئالیسم» به همراه پاورپوینت‌های مرتضی مطهری، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۵۰
۱۸. مطهری، مرتضی، «علل گرایش به مادیگری»، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۶۱

نام درس: خدا و جهان آفرینش

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: تصورات مختلف خدا

هدف

تبیین فلسفی رابطه خدا با جهان آفرینش و توجیه و تحلیل نحوه پیدایش جهان از خداو شیوه حضور مستمر و فعل دائمی خداوند در جهان مخلوقات بدون نقض قوانین کلی حاکم بر آن.

سرفصل‌ها

- خدا به عنوان خالق جهان

خاقت از عدم

امکان عقلی خاقت از عدم

خاقت از عدم از منظر دینی

خاقت از عدم از منظر کلامی

خاقت از عدم از منظر فلسفی

خاقت از عدم از منظر علمی

کیهان‌شناسی جدید و حدوث زمانی عالم

مشکلات عقلی ناشی از حدوث زمانی جهان

- نظریه حدوث ذاتی

قدم زمانی عالم و نیاز به علت بر اساس حدوث ذاتی.

فقر وجودی و دوام فیض

تبیین رابطه خدا و جهان بر اساس نظریه فیض

- تحلیل دقیق مفهوم فیض، تجلی، ...

نظریه فیض در نزد عرفای مسلمان

وجوه تمایز این نظریه از نظریه حدوث، فقر وجودی، امکان ذاتی و

دیدگاه ابن عربی و شارحان او در این باب.

- وحدت وجود: برداشت های مختلف، مبانی، ادله و ...

مقایسه وحدت وجود در عرفان اسلامی با نظریه های «همه - خدا - انگار» در فلسفه غرب

دیدگاه اسپنیوزا در باب جوهر نامتناهی واحد و حالات آن.

توجیه کثرات عالم بر مبنای وحدت وجود.

- تعالی و تنزیه خداوند همراه با حلول و اتحاد او با موجودات.

- فعل خدا در طبیعت بدون نقض قوانین طبیعی

- معجزه خدا در جهان.

- قضا و قدر الهی

- حضور دائمی خدای بی زمان در عالم زمانمند

- علم خداوند به جزئیات جهان

منابع

1. Davies, Paul, "God and the New physics", New York: Simon & Schuster, 1983.
2. Aquinas's, Thomas, " summa theological", London: Eye & spotters wood and New York : McGraw Hill, 1964
3. Spinoza, " Ethics", trans. Andrew Boyle, Every man's Library, Dent, 1959
4. Hartshorne. Charles, " The Divine Relativity" , Yale university Press, 1998
5. Hacker William, " God, Time and Knowledge" I thecae, Nye: Cornell university Press, 1979

۶. ابن سینا، «الشفاء (الالهیات)»، انتشارات مرعشی، قم، ۱۴۰۴. ه. ق

۷. ابن سینا، «الاشارات و البینهات»، مع شرح خواجه نصیرالدین الطوسی، دفتر نشر کتاب، تهران، ۱۴۰۳. ه. ق

۸. شیرازی، صدر الدین محمد، «الاسفار الاربعه»، ج ۶، انتشارات مصطفوی، قم، بی تا

۹. تفتیزاتی، سعد الدین، «شرح المقاصد»، انتشارات شریف رضی، قم، ۱۳۷۰

۱۰. جرجانی، میرسید شریف، «شرح الواقع»، انتشارات شریف رضی، قم، ۱۳۷۰

۱۱. ابن میمون، موسیف «دلایل الحائزین»، تصحیح و تحقیق حسین آقای، مکتبه الشفافه الدینیه

۱۲. ابن عربی، محیی الدین، «فصوص الحكم»، با تصحیح و مقدمه و توضیحات استاد سید جلال الدین آشتیانی، چاپ دفتر تبلیغاتی

اسلامی قم

۱۳. جعفر سبحانی.

درس: معنا و غایت دین

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف

آشنایی با تعریف دقیق و جامع و مانع از منظرهای مختلف و بیان وجوه تمایز دین با امور مشابه آن از قبیل سحر و جادو و خرافه و بیان غایت و گوهر آن.

سرفصل‌ها

- تعریف دین

دشواری تعریف دین

تعریف روانشناسی

پدیدار شناختی

تعریف تاریخی

تعریف فلسفی - کلامی
روحی و نبوت
وجوه مشترک و تمایز ادیان

- گوهر دین و صدف آن

- شباهت خانوادگی میان ادیان مختلف

- دین، سحر، جادو و خرافه

- ابعاد و ساحت‌های مختلف دین:

بعد معرفتی

بعد احساسی

بعد شعائری

بعد اخلاقی

- تقسیم‌بندیهای مختلف از دین:

دین ابتدایی و دین پیشرفته

دین زنده و دین مردہ

دین و خیانی و دین غیرچیانی

دین سکولار و دین غیرسکولار

دین انسانی و دین غیر انسانی

دین نظاممند، و دین غیرنظاممند

- کارکردهای مختلف دین

کارکردهای فردی و کارکردهای اجتماعی

کارکردهای جسمی و کارکردهای روحی و روانی

کارکردهای دنیوی و کارکردهای اخروی

کارکردهای انحصاری و کارکردهای غیرانحصاری

- منشأ دین:

نظریه روانشناسختی: فروید، یونگ و ...

نظریه پدیدار شناختی: شلایر ماخر، اتو

نظریه اسطوره‌ای: کاسییر و ...

- نظریه فطرت و حقانیت

- حقانیت دین و ملاک‌های آن

- کمال دین و ملاک‌های آن

- غایت دین و محدوده انتظار از آن

- خاتمیت، جاودانگی و راز آن

- اسلام به عنوان دین خانم

منابع

1. smith , wilfred. Cantwell , (the meaning and end of religion) (1962). Minnea polis. Minn: fortress press. 1991.
2. ferre , fredrick. (the definition of religion) jurnal of the american academy of religion 38 (1910): 3 _ 16.
3. schleier macher. Friedrich. (on religion: speeches to its cultured despisers (1199) trans. Richard crouter. Cambridge. Uk: cambridge university press. 1996.
4. eliade. Mirced. (the sacred and the profane: the nature of religion , trans. Willard trask. New york: harcourt , 1959.
5. freud. Sigmuud. (the future of anilusion) (1928) , trans. James starchey. New york. Noton , 1975.
6. hume. David. (the natural history of religion) (1757). Stanford , calif.: stanford university press. 1956.
7. james. William.(the varieties of religious experience) (1902) , new mentor. 1958.

مرتضی مطهری، وحی و نبوت.

مصباح یزدی، راهنمای شناسی.

مجله قبسات شماره ۴۸، ماهیت وحی.

مجله قبسات شماره ۵۰، معرفت دینی.

مجله قبسات شماره ۴۹، معرفت دینی.

نام درس: هرمنوتیک دینی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: زبان دین

هدف

آشنایی با رهیافت هرمنوتیکی و شیوه مواجهه طرفداران این رهیافت با مسئله فهم متون دینی و مبادی و پیش فرضهای آن و بررسی اصول و شیوه‌های خاص تفسیر و تأویل متون مقدس بر اساس این رهیافت‌ها و نقد این رهیافت‌ها و مقایسه آنها با شیوه‌های رایج در میان متفکران مسلمان در باب تأویل و تفسیر متون مقدس.

سرفصل‌ها

- چیستی هرمنوتیک

- واژه شناسی هرمنوتیک

- تعریف اصطلاحی

- قلمرو بحث‌های هرمنوتیکی

- هرمنوتیک عام

- هرمنوتیک بی‌نام

- اهداف هرمنوتیک

- اهمیت هرمنوتیک

- هرمنوتیک و متفکران مسلمان

- تأثیر هرمنوتیک در تفکر دینی

- تاریخچه هرمنوتیک

نقطه آغاز

نهضت اصلاح دینی

هرمنوتیک به منزله منطق تفسیر

هرمنوتیک شلایرماخر

هرمنوتیک دیلتای

هرمنوتیک هایدگر

هرمنوتیک گادامر

هرمنوتیک هابرماس

هرمنوتیک ریکور

هرمنوتیک هبرش

هرمنوتیک دریدا

- هرمنوتیک فلسفی هایدگر

هایدگر و متأفیزیک

ساختار وجودی داز این

هایدگر و مسئله فهم

تقدم فهم بر زبان و تفسیر

پیش ساختار داشتن فهم

پیش فرضها و پیش فهم ها

دور هرمنوتیکس در فهم

هایدگر و مشکل تفسیر متون

فهم، هستی و زمان

تاریخی بودن فهم، هستی و انسان

تأثیر هایدگر بر هرمنوتیک دینی

بولیمان، بارت، تیلیش و تأثیر هایدگر بر آنها

- هرمنوتیک فلسفی گادامر

گادامر و مسئله روش

حقیقت و روش

ماهیت فهم
واقعه فهم
بازی فهم
جنبه کاربردی فهم
منطق حاکم بر فهم
نقش پیش دانسته‌ها در فهم
نقش پیشداوری در فهم
تاریخی بودن فهم
امتزاج افق‌ها
مسئله تفسیر متن
قصد مؤلف
تکثر معنایی متن
پایان ناپذیری فهم
گادامر، حقیقت و نسبی‌گرایی
بررسی و نقد اندیشه گادامر
– هرمنوتیک هابرماس و ریکور
هابرماس و تفکر انتقادی
نقد ایدئولوژی
هابرماس و گادامر
هرمنوتیک زیکور
هرمنوتیک و فلسفه تأویل
هرمنوتیک به عنوان نمادشناسی
وجوه تمایز متن و گفتار
فهم و تبیین ساختار متن

نظریه تفسیری ریکور

دور هرمنوتیکی ریکور

قرایت‌های مختلف و تفسیر معتبر

پیش فرضها و تأثیر بر فهم متن

تأثیر نظریه ریکور بر هرمنوتیک دینی

کاستی‌ها و ابهامات نظریه ریکور

- هرمنوتیک غیبت‌گرا

بُتی و مسئله فهم و قواعد تفسیر

اریک هبرش و هرمنوتیک نسبی‌گرا

معنای لفظی متن

فهم، تفسیر و داوری

منطق اعتبار فهم

نقد گادامر

منابع

1. Palmer. Richard, E:"Hermeneutics", North Western university Press, 1969.
2. Gadamer, Hans Georg: "Philosophical Hermeneutics", translated by David E.ling, Barkeley university Press, 1976.
3. Gadamer, Hans Georg: " Truth and method", continuum new York, 1994.
4. Heidegger, martin:" beidg and time:, Basil Black well, 1962.
5. Ricoerur, Paul:" Hermeneutics, and the human science", edited by john b. Thompson, Cambridge university Press, 1981.
6. Ricoerur, Paul:"The Conflict of interprretations", North western university Press, 1974.
7. Weinsheimer, Jorl.c:" Gadamer's hermeneutics", Yale university Press, 1985.
۸. واعظی، احمد، «درآمدی بر هرمنوتیک»، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۰
۹. احمدی، بابک، «ساختار و تأویل متن»، نشر مرکز، تهران ۱۳۷۵
۱۰. پالمر، ریچارد، «علم هرمنوتیک»، «محمدسعید حنابی کاشانی، نشر هرمس، تهران، ۱۳۷۷».
۱۱. ریخته‌گران، محمدضد، «منطق و مبحث علم هرمنوتیک» نشر کنگره، تهران، ۱۳۷۸.
۱۲. مجتبه شیستری، محمد، «هرمنوتیک، کتاب و سنت» طرح نو، ۱۳۷۵
۱۳. م. گرنت و دیویدتریسی، «تاریخچه مکاتب تفسیر و هرمنوتیک کتاب مقدس»، ابوالفضل ساجدی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۵